

NACZELNE DOWÓDZTWO W. P.
(SZTAB GENERALNY)

Pocztą polowa 53 2. Grudnia 1920 r.

Oddział II Informacyjny

Bw/4 № 55532/II

DO

GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

w W a r s z a w i e .

W załączeniu przesyła się do wiadomości wyciąg z raportu Attache Wojsk. P. P. w Belgradzie Nr. 411 p.f. z dnia 17.11.b.r.

1 załącznik:

Otrzymują:

Gen. Ajut. Nacz. Wodza do wiadomości
M. S. Wojsk. Oddz. II. Sztabu "
M. S. Zagr. Of. łączn. "

w. z. Szefa Oddziału II:

Przeździecki m. p.

Major Sztabu Gen.

Za zgodność:

M. z Orkowskiej
pptr

NACZELNE DOWÓDZTWO WOJSK POLSKICH
ADJUTANTURA GENERALNA

WARSZAWA

L. Dz. 59845 dnia 5/12 1920 r.

zespół. Wydział

S Y T U A C J A W E W N Ę T R Z N A .

W obec zbliżających się wyborów do konstytuanty zaryso-
wały się w Królestwie S.H.S. całkiem szczegółowo kontury progra-
mów poszczególnych partji. Początek zrobiła partja radykalna, która
na swoim zjeździe uchwaliła program partji radykalnej. W programie
tym na pierwszym miejscu znajdują się postulaty dotyczące się urzą-
dzenia wewnętrznego państwa.

Partja ta stoi na stanowisku centralizacji administracji
państwowej. Pod tem rozumie ona wspólne ministerstwa w całym Kró-
lestwie S.H.S., zcentralizowane sądownictwo z sądem kasacyjnym w
Belgradzie, oraz jedno ciało ustawodawcze. Ciało ustawodawcze wedle
nich może być złożone z dwóch lub jednej izby co pozostawia się
zresztą do rozstrzygnięcia konstytuantie. O ile żąda ona silnej cen-
tralizowanej administracji państwowej, to z drugiej strony jest ona
za szerokim samorządem lokalnym. Ten punkt został u niej jako tradyc-
ja lokalnego samorządu serbskiego, który w poszczególnych gminach,
powiatach i okręgach wciągnął szersze kręgi społeczeństwa do załat-
wiania spraw danego okręgu, a przez to stał się ten samorząd szkołą
dla całego społeczeństwa i przygotowanie do demokratycznego parla-
mentaryzmu. Partja ta zarzuca zupełnie ~~z~~ autonomję ustawodawczą w
większych prowincji. W myśl jej projektów przez przeprowadzenie no-
wego podziału terytorjum królestwa S-H.S. mają zniknąć dotychczas
utrzymane prowincje jak Chorwacja, Slavonja, Bośnia i t. d., a tem
samem ma być zniwelowany wszelki separatyzm. Pod względem tego cen-
tralizmu zgadza się ona prawie że zupełnie z partją demokratyczną.

Partja radykalna jest też za przeprowadzeniem wszelkich
reform społecznych, w szczególności reformy agrarnej, ale to się ma e
odbyć w sposób ewolucyjny, przyczem należy dbać o to by nie zubożyc
jednych warstw społeczeństwa z korzyścią drugich.

Pod względem polityki zagranicznej stoi ona na stanowisku
że Jugosławja powinna żyć w zgodzie ze wszystkimi ościennymi państ-
wami, ale czuwać nad integralnością swojego terytorjum. Z poufnych źró-
deł mamy wiadomości, że ~~z~~ hołduje ona starym sympatjom ku Rosji.

Nie dwuznacznie też dano do zrozumienia, że stosunek Polski do Jugosławii, o czym już i prasa pisała, zależy będzie w pierwszym rzędzie od stosunku Polski do Rosji. Co do stosunku tej partji wobec Czechosłowacji to wyrażono się, że Czechosłowacja zawiadła nadzieje Jugosławji. Przyczyna zaś tego leży w tem, że Czechosłowacja dotąd nie pokazała tego zmysłu organizacyjno-panstwowego jak to Czesi tutaj przedstawiają. Uważa się w kołach radykalnych, że sytuacja wewnętrzna Czech nie jest bynajmniej tak solidną by można na niej budować daleko idące sojusze.

Na zupełnie przeciwnym stanowisku stoi partja Chorwacka t.zw. "HRVACKA ZAJEDNICA", która nawet dotąd jeszcze mimo sprzeczności programu stanowi blok parlamentarny z radykałami. "HRVACKA ZAJEDNICA" / wyrażnie dąży do zrozumienia w swoich organach i w przemówieniach swoich przemówców, że stoi na stanowisku federacji państwowej. Ona chce utrzymania poszczególnych dyktychczas istniejących prowincji, jak n.p. Chorwacji i Slavonji, Słowenji, Bośni i Hercegowiny i Serbji. Prowincji zaś te mają mieć zagwarantowaną jak najdalej idącą autonomję ustawodawczą i swoje rządy prowincjonalne odpowiedzialne przed prowincjonalnymi ciałami ustawodawczymi. Jedynie sprawy wspólnej natury miały by być rozstrzygane w wspólnem ciele ustawodawczym, i kierowane przez wspólne ministerstwo. Według ich pojęcia Królestwo S.H.S. przedstawiało by się najmniej jako państwo tryalistyczne. Nie chcą też oni słyszeć o nowym jakimś rozdziale państwa na mniejsze prowincje, przy czym żądają bezwarunkowo zachowania i zabezpieczenia stanu posiadania Chorwatów.

Między tymi dwoma skrajnymi programami o urządzeniu państwa w środkowe miejsce zajmuje "Jugosławenska Pučka Stranka", t.j. stronictwo klerikalne Korošca. On jest za centralną administracją, ale również za utrzymaniem dotychczasowych prowincji, które posiadały by swoje własne rządy i rządziły się autonomicznie. Bliższych szczegółów jak ma wyglądać ta autonomia nie znajdujemy ani w prasie ani też w przemówieniach przywódców tej partji.

Do wyborów do konstytuandy wystąpią oprócz wyżej wspomnianych partji także i inne, które mają wszelkie dane, że w niektórych częściach państwa mogą odnieść zupełne zwycięstwa w Chwacji i Sławonji już dziś dają się spostrzedz zupełny separatyzm i partja Radića / t.zw. "SELJAČKA STRANKA" / jak i Frankovcy zyskują z każdym dniem coraz więcej zwolenników. Liczyć się nawet można z tem, że przy wyborach do konstytuandy zwyciężą oni jak i komuniści. Zaznaczyć też należy, że tak "Hrvacka Zajednica" jak i "Seljačka Stranka" czynią obecnie starania by wypuszczonym został na wolność Radić przewodzca stronictwa ludowego, które jak wiadomo znajduje się pod sądem z powodu swoich wystąpień przeciwko centralistycznemu urządzeniu państwa i hegemonji Serbji, w czem były gabinet demokratyczny widział zbrodnię zdrady stanu.

W Serbji wśród agitacji wyborczej konkurują ze sobą głównie radykali i demokraci, tak samo, i w Baćce, Baranji i Banacie Serbji jak i w innych prowincjach okazała się w ostatnich czasach nowa partja chłopska zastępująca jedynie interesa włościańskie. Ilość jej zwolenników jest dytychczas stosunkowo mała.

W Bośni i Hercegowinie okazuje się na polu politycznym największy chaos. Oprócz partji radykalnej i demokratycznej występują "Hrvacka Zajednica", Korošćeva jugosłowenska stranka, partja komunistyczna, partja socjalno-demokratyczna, w końcu muslimanie. Muslimanie jednak rozłamali się w ostatnich czasach na dwie części z których jedną pozyskała partja radykalna. Druga część t.zw. Muslimansko Jugosłowenska stranka występuje sama dla siebie i stara się wejść w bliższe stosunki z Muslimanami w Macedonji by łącznie wejść do konstytuandy. Partja ta w ostatnich czasach skompromitowała się politycznie, gdyż władze państwowe skonstruowały konszachta jej z jednej strony z Włochami z drugiej zaś strony z działaniami Albanczyków południowej Serbji i licznymi bandami partyzantów w południowej Górze Czarnogórze.

Z powodu silnej i gorącej agitacji politycznej tymczasowe narodowe Przedstawicielstwa musiało zamknąć swoje posiedzenia, gdyż większość posłów jak i ministrów znajduje się w ciągłych rozjazdach agitacyjnych, wskutek tego nie można nic podać konkretnego z działalności tut. parlamentu.

Zawarcie porozumienia S.H.S. z Włochami w Rapalo pogorszyło jeszcze wewnętrzny stan Królestwa. Występują przeciwko warunkom z tam podpisanym wszystkie elementa separatystyczne chorwackie i słoweńskie zarzucając wprost, że winni temu są Serbowie. Twierdzą, że takiego układu naród nigdy nie przyjmie, gdyż był zdziałany bez wiedzy a nawet wbrew woli narodu. Również i prasa demokratyczna czyni z tego powodu poważne zarzuty ale nie już Słrbi lecz całej partji radykalnej, która nawet przy rozwiązaniu najważniejszych kwestji narodu kieruje się jedynie swoimi celami partyjnymi. Rzuca się przede wszystkim odpowiedzialność na Pašića, który przez dwa lata zwlekał załatwienie sprawy adryatyckiej, a gdy przyszło ostateczne jej rozwiązanie usunął się widząc z góry że warunki narzucone przez Włochy muszą być znacznie gorsze niż propozycje z poprzednich już lat. Przy bliższym obserwowaniu życia społecznego musi się dojść do wniosku, że życie to idzie w zupełnie przeciwnym kierunku od pożądanego zjednoczenia narodowego. Stwierdzić można, że przede wszystkim pierwsi Słowency powołani do urzędów centralnych w Belgradzie zaczęli występować z tych urzędów i wracać do Słowenji zrazeni popieraniem przede wszystkim żywiołów czysto serbskich, mimo bardzo niskich kwalifikacji. Zraziło ich też wielkie nieuctwo tutejszego aparatu urzędniczego, które o wiele niżej stoi od urzędników b. monarchji austro-węgiers. Zdarzyły się wypadki, że Serbowie pochodzące z nowo przyłączonych krajów początkowo zażarli patryoci i poplecznicy serbskiej administracji już po kilku miesiącach pracy w centralnych urzędach belgradzkich zupełnie oziębli i wyszukują sposoby by choćby na niższe stanowiska wrócić do dawnych swoich prowincji, gdzie zachowała się zupełnie inna i znacznie wyższa od serbskiej rutyny urzędowania. I ich zraziło popieranie serbów pochodzących z samej Słrbji bez względu na ich stopień wykształcenia ze szkodą licznych wysoko kwalifikowanych urzędników z przyłączonych prowincji. Daje się też zauważyć, że ministerstwa po macoszemu traktują sprawy pochodzące z tych prowincji. Jako przykład mogą służyć to, że oddziały w danem ministerstwie administrujące dawnymi krajami serbskimi posiadają trzy lub czterokrotnie większą liczbę urzędników,

którzy prawie że nie nie pracują niż oddziały administracyjne innych prowincji, które zdobyły się zaledwie na dwóch lub trzech urzędników. we wszystkich prawie ministerstwach znajdują się całe falangi urzędników i praktykantów, którzy w ogóle do biura nie przychodzą, ale za to regularnie się stawiają na pierwszego po odbiór płacy.

Ogólne panuje przekonanie, że cały aparat urzędniczy Królestwa S.H.S. jest bardzo przekupny, i że sprawa jedynie wówczas będzie szybko załatwioną, gdy kompetentne czynniki widzą w tym i swój własny interes.

To wszystko powoduje że elementa tak chorwackie jak i słoweńskie skłonne do separatyzmu są rozczarowane do systemu serbskiego i z radością przygłumują programy polityczne, które gwarantują tym plemionom ich własną administrację państwową.

STOSUNKI POLITYCZNE.

Z e w n ę t r z n e

Jednym z najważniejszych zdarzeń w polityce zagranicznej było uregulowanie sprawy adryatyckiej między Włochami a Jugosławją. Trumaczenie tego traktatu tak zwanego Rapallskiego przedkłada w załączeniu / Trumaczenie jest z agencji telegraficznej "A vala" przy użyciu karty ~~jak~~ 1: 75 000, którą w Belgradzie nie można dostać /.

Traktat Rapallski nie został w całej Jugosławji z jednako-
kowemi uczuciami przyjęty. Zadowoleni są wszyscy ci, których on
bezpośrednio nie dotyczy a to są Serbowie, ze Starej Serbji, Wojwodiny
i Bosni.

Bardzo niezadowoleni są Słowency, Chorwaci i Serbowie za-
mieszkujący Dalmację z powodu straty ~~miasta~~ miasta Zara. Cała
prasa jugosłowiańska z wyjątkiem gazet w Belgradzie i stronnictw
Serbskich występuje ostro przeciw temu traktatowi, zarzucając Ser-
bom i ich przedstawicielom zdradę innych narodowości w Jugosławji.

W Ljublanie i Zagrzebiu odbyły się wielkie demonstracje
W Ljublanie przed Konsulatem Włoskim były nawet dość groźne de-
monstracje. W Belgradzie grupa Dalmatynskich studentów demonstro-
wała, były to jednak dość słabe odruchy. Prasa Zagrzebska i Ljublanska
wykorzystuje ten traktat do agitacji przy wyborach i wszędzie w
tych częściach Jugosławji partji separatystyczne i autonomiczne
zwiększyły swoje wpływy na masę wyborców.

Mówi się tu że przez ten traktat jedność państwa S.H.S.
jest zagrożoną. W rzeczywistości traktat ten wzmocnił jedynie Ser-
bów i ich stosunek w polityce zagranicznej, osłabił jednak wewnętrz-
ne stosunki polityczne Królestwa S.H.S..

Przymierze dyfencywne i traktat Rapallski wywołał różnię
zdań nawet między ministrami. Minister Korosec Słoweniec wyjechał
z Belgradu, ażeby nie być obecnym przy omawianiu i ratyfikowaniu
traktatu. Minister Kukovec powiedział na naradzie ministrów, że uważa
za ten cały pakt jako nieszczęście dla państwa, on jednak godzi się

i podpisuje ażeby jeszcze większe nieszczęście dla kraju nie nastąpiło. Ministrowie Drinković i Kovačević odmówili wydać swego zdania i przyznanie ważności temu aktu. Ministrowie, którzy nie podpisali ten traktat mają dostać dymisję a traktat ma być względu brak tych podpisów ratyfikowany.

W kołach dyplomatycznych nie nie wiadzano że Włosi będą proponować przymierze Jugosławji.

W poselstwie Gzeskim nie wiadzano nic o tej propozycji i obecnie w myśl artykułu III. konwencji Czechosłowacja-Jugosławja mają się toczyć pertraktacje jakie stanowisko weźmie w stosunku do Włoch Czechosłowacja. Według ogólnego zdania i wiadomości poufnych przyjdzie do tego, że prawdopodobnie oba te traktaty będą istniały niezależnie jeden od drugiego.

Minister Rumunski mówi, że przymierze Włosko-Jugosłowiańskie jest wprost skierowane przeciw małej Entencie. Włochy chcą zachować dla siebie wszelkie wpływy Jugosławji i zrobić jugosławję zależną od Włoch, ażeby zmniejszyć wpływy Francji w S.H.S.. Włosi uzględniają w swojej polityce zagranicznej i stosunek Jugosławji do przyskiej odrodzonej Rosji, u którą Włosi chcieli by wejść w dobre stosunki.

Z wiadomości poufnych Poselstwa Włoskiego Włosi z obowiązali się zaprzestać wszelką agitację w Czarnogórze a równocześnie popierać żądania Serbów co do poprawy granicy w Albanji północnej. Rząd Włoski obiecał spowodować ażeby D'Annunzio opuścił Rijekę.

K w e s t j a Monitorów.

Po przewrocie roku 1918 wojska S.H.S. zajęły 12 monitorów byłej flotyli dunajskiej austro-węgier. Połkowie Angielski i Francuzk zarządzali wydania 8 monitorów pozostawiając przy Jugosławji jedynie 4 monitory, reszta miała być podzieloną 4 Rumunja a 4 miały pójść do Budapesztu i zostać własnością komisji między narodowej dunajskiej. Rząd S.H.S. sprzeciwiał się temu z początku. Gazety S.H.S. wystąpiły w artykułach przeciw wydaniu monitorów mówiąc, że monitory te zostały zdobyte przez wojska S.H.S. i należy się jako zdobycz wojenna. Wywodząc dalej że przy podziale okrętów Niemieckich Jugosławja nie nieotrzymała i nawet o niej przy podziale nie wspomniano. Toczyły się pertraktacje rząd S.H.S. zgodził się w końcu na wydanie

WĘGRY

Rząd i wojska S.H.S. nie opuściły jeszcze terytorja przyznane Węgrom a będące pod okupacją S.H.S..

Aczkolwiek terena te mają przypaść Węgrom rząd S.H.S. uprawia tam wielką agitację między robotnikami i przeprowadza tam reformę agrarną i dzieli wielkie posiadłości magnatów węgierskich pomiędzy bezrolną ludność. Przez to rząd S.H.S. zamierza zjednać sobie ludność pograniczną z jednej strony a z drugiej strony ażeby utrudnić rządowi węgierskiemu zarząd gdy terena te przypadną ponownie do Węgier. X

Stosunek do Węgier nie zmieniony i wrogi.

BULGARJA

Mimo że uregulowanie granic jeszcze nie zostało ukończone rząd i wojska S.H.S. zajęły i okupowały wszystkie do Serbji na mocy traktatu Neuvillekiego przyznane terytorja Bułgarskie.

Po przyprowadzeniu tej okupacji posłowie Angielski, Francuski i Włoski wnieśli u ministra spraw zagranicznych Trumbića protest, że okupacja nastąpiła przedwcześnie. Protest był tylko formalny a okupacja pozostaje w pełnej mocy.

Z powodu tego protestu gazety S.H.S. podały artykuły w których występują przeciw Francji, która nie przychylnie występuje do Jugosławji a mimo to zawsze mówi o wielkiej przyjaźni Francji do S.H.S..

ALBANJA

W Albanji stan niezmieniony wojska S.H.S. trzymają zajęte części północnej Albanji w dalszym ciągu, z wyjątkiem małych utarczek patroli do żadnej poważniejszej akcji nie przyszło.

GRECJA

Upadek Vangelozos, Prezydenta ministrów i porażka całej jego partji nie wywołała żadnych obszerniejszych artykułów w prasie Jugosławiańskiej.

niektóre tylko gazety zarzucają Grekom, że dla pobudek partyjnych zdradzili i opuścili największego swego męża. Venizelos, który z małej Grecji zrobił wielkie państwo w granicach takich o jakich nawet najwięksi szuweniści i imperjaliści greccy ani marzyć nie mogli nie dtrzymał uznania od swego narodu, przy tem Venizelos osiągnął to z tak małymi ofiarami ze strony narodu greckiego.

Jugosławia śledzi bacznie dalszy rozwój wypadków w Grecji a prasa podaje krótko stanowisko Francji, Anglii i Włoch do zdarzeń w Grecji.

ROSJA

Kłeska Wrangla nie wywołała w prasie Jugosławiańskiej szerszej dysputy. Prasa podała jedynie fakt klęski Wrangla.

Przedstawicielstwo rosyjskie w Belgradzie wyjednało u rządu S.H.S. ażeby uciekającym rosyjscy mogli przyjechać do S.H.S. obecnie mają przyjechać do S.H.S. około 10.000 Rosjan.

Ta część armii Wrangla, która została uratowana na okrętach Rosyjskich i Francuzkich ma przyjechać ^{na porty Gallipoli i myślenie} ~~do S.H.S.~~ gdzie ma być dalej organizowana ażeby być użyta w przyszłym roku, jeżeli bolszewicy uderzą na Polskę lub Rumunję.

Flota handlowa i wojenna rosyjska /handlowa składa się z 12 okrętów /ma przyjechać do portów Dalmatyńskich. Flota handlowa będzie użyta do przewożenia towarów i zwiększy stan floty jugosławiańskiej.

Spółeczeństwo rosyjskie w Belgradzie jest bardzo przygnębione a wszyscy Rosjanie podają wiadomości, że bolszewicy rozpoczną na wiosnę wojnę z Polakami. Rosjanie przychylni dla Francji rozpuszczają pogłoski, że atak na Wrangla został zorganizowany i był kierowany przez Niemców, których znaczna część znajduje się w sztabach armii sowieckiej. Rosjanie mówią, że cały plan uderzenia na Wrangla pokazuje system i sposób niemiecki.

Przed kilkoma dniami przyszedł do mnie pułkownik sztabu generalnego Diekterew i prosił z polecenia generała Potockiego wizy do Polski.

W myśl instrukcji powiedziałem mu, że muszę zapytać Warszawę i już to dlatego żeby skończyć z nim rozmowę.

Pułkownik Diekterew powiedział mi wtedy, że ma takie wiadomości, że gdyby polacy otem wiedzieli to spewnością otrzymał by wizę. Diekterew mówił, że był szefem sztabu 13 dywizji sowieckiej i że w sztabie dowiedział się, że bolszewicy przygotowują się do nowej wojny z polakami. Na wiosnę ma być utworzona nowa armia która będzie miała 1.600.000 ludzi. Wypytywałem się jego jakie ma wiadomości co do armii sowieckiej powiedział mi że zna dobrze 12 i 14 armię bolszewicką.

XII armja składa się: 58,44,24 dywizji piechoty 7 i 25 dyw. piech. tworzą jedną dyw. piech. 17 dyw. kawalerji, 8 bryg. kaw. i bryg. Donskich koła kół tworzą jedną konną dyw. stan liczebny 39.540 bagnatów 462 kulomiot. 115 armat. Razem z taborami 65.000 ludzi.

XIV. Armja sowiecka, która stała w okolicy Kamienca-Podolskiego składa się: z 47,45,43,41 dyw. piech. dwa pułki bryg. konnej Katowskiego. Stan liczebny armii wynosi 38.600 bagnatów 429 kulomiotów. w raz z taborami 68.000 ludzi

W rezerwie za XIV armją stały 62,61,63,67, i 65 dyw.,

Bolszewicy nagromadzili tak znaczne siły w rejonie południowym obawiając się, że Wrangel rozpocznie energiczną ofensywę w spólnie z polakami.

Diekterew powiedział mi, że jeżeli niedostanie wizy do Polski to pojedzie do Wiednia a tam już dostanie wizy albo Ukrainską albo bolszewicką na powrót do Rosji. Podobne zianie słyszałem i od drugih rosjan, którzy mnie mówili, że ponieważ teraz tak trudno jest rosjanom otrzymać wizy dużo ich idzie przez Węgry Bukowinę na Ukrainę bez żadnych wiz i pozwolenia.

AUSTRIA

Plebiscyt w Karyntii, który wypadł na niekorzyść Jugosławji był wydarzeniem całkiem nieoczekiwanym. Wynik plebiscytu jest też do-
dem zupełnej dezorientacji tut. kierujących kół politycznych, które do
ostatniej chwili spodziewały się zwycięstwa jugosławiańskiego. Negatyw-
ny wynik plebiscytu jeszcze więcej zdeorientował tut. rząd, który
okupował wojskiem strefę plebiscytową a tem skompromitował się wobec
Ententy. Sam bowiem on zgodził się na plebiscyt i w tym czasie, kiedy
konferencja pokojowa chciała bezwzględnie przyznać to terytorjum
Jugosławji. Wskutek interwencji mocarstw zagranicznych ewakuowano
wojska i pogodzono się z wynikiem plebiscytu. Wówczas też zaczęto
szukać winnych tej porażce i rzucono winę na rząd krajowy w Ljub-
lanie, któremu była powierzona administracja strefy plebiscytowej. Sło-
wenska jednak prasa oskarżyła rząd centralny, który przez swoją he-
gemonję serbską i dezorganizację życia ekonomicznego zraził sobie
Słowenców a w szczególności mieszkańców strefy plebiscytowej. Cies-
 jest tem większy, że przez ten wynik plebiscytu Włochy uzyskały dosko-
nałe połączenie z Austrią.

CZECHY

Mała Ententa. W związku z tą kombinacją polityczną omawia
się szczegółowo podróż Take Jonescu do Pragi i Warszawy. Przychodzi
się jednak pomału do przekonania, że koncepcja ta nie dojdzie do
skutku ze względu na stanowisko Rumunji i Polski. Otwarcie się mówi,
że jest w toku przygotowanie do nowej koncepcji t. j. do bloku zesta-
wionego z Polski, Rumunji i Węgier. Zaptrywania, które powstają tutaj
na tem tle opierają się przedewszystkiem na źródłach z Pragi, która
dla Jugosławji stanowi jedyny czynnik kompetentny. Cała ta sprawa o-
 ile się da zauważyć traci w Jugosławji na aktualności, choć wciąż za-
 istnieją obawy groźnego dla Jugosławji połączenia się Węgier z Austr-
ją lub też samego polepszenia sytuacji międzynarodowej Węgier. Pilnie
się śledzi każdy ruch polityczny na Węgrzech, a szczególnie ich sto-
sunki do Francji.

Szczególniejsze zaś zainteresowanie wzbudziła konwencja francusko-węgierska, której tekst dosłownie opublikowano.

W związku z tą sytuacją nie jest wykluczone, że Jugosławia zrażona do Ententy będzie pomatu szukać i szuka już nawet zbliżenia do Niemiec. W najsilniejszej partji tut. t. j. wśród radykałów z oburzeniem osądza się bezwzględne postępowanie Francji wobec Niemiec, z Niemcami radykali współczują, gdyż Francja Niemcy ekonomicznie niszczy.

Konwencja Defenzywna zawarta między Czecho-Słowacją
a J u g o s ł a w j ą.

Zdecydowani utrzymać pokój zdobyty ceną tyle ofiar, przewidziany paktem "Ligi Narodów" a ustalony traktatem pokojowym zawartym w Trianon 4 czerwca 1920 roku między państwami Ententy i sprzymierzonymi z tą a z Węgry z drugiej strony.

Król Serbów, Chorwatów i Słowenców i Prezydent Republiki Czecho-Słowackiej po wspólnem porozumieniu się zawarli konwencję defenzywną.

W tym celu mianowany został przez Króla Serbów, Chorwatów i Słowenców delegatem i pełnomocnikiem, Pan Momčilo NINČIĆ Dr. praw jego minister handlu i przemysłu i minister spraw zagranicznych.

Przez Prezydenta Republiki Czecho-Słowackiej, Pan Eduard BENÉŠ, jego minister dla spraw zagranicznych.

Ci pełnomocnicy po przedłożeniu swoich pełnomocnictw które uznali za dobre i formalne, uchwalili następujące artykuły.

I. Art.

W razie ~~prz~~ ataku bez prowokacji ze strony Węgier, przeciw jednej z stron zawierającej tę umowę, druga strona zobowiązuje się przyjść z obroną stronie zaatakowanej, w tej mierze jak to przewiduje Art. II tego przymierza.

II Art.

Kompetentne władze techniczne tak królestwa S.H.S. jak i Republiki Czecho-Słowackiej, ustala po wspólnem porozumieniu się potrzebne zarządzenia do eksekucji powyższej konwencji.

III. Art.

Żadna z partji zawierających układ nie może zawrzeć inne przymierze z trzecim państwem bez poprzedniego zasięgnięcia zdania drugiej strony.

IV. Art.

Niniejsza konwencja ważna jest dwa lata od ratyfikacji.
Po upływie powyższego czasu, każda ze stron kontraktujących będzie miała możność z rzec się niniejszej umowy. Ona jednak zostanie w mocy jeszcze 6 miesięcy od daty z rzeczenia się.

V. Art.

Niniejsza konwencja zostanie przedłożona "Lidze Narodów".

VI. Art.

Niniejsza konwencja będzie ratyfikowana i ratyfikacje przedłożone w Belgradzie w jak najkrótszym terminie.

Potwierdzają powyższe wyznaczeni pełnomocnicy podpisując i potwierdzając swojimi pieczęciami.

Podpisani Belgrad 14 Sierpnia 1920

Dr. Edward B E N E Š m.p.

Dr. Momčilo N I N Č I Ć m.p.

M i a n o w a n i e Attaché Wojskowego S.H.S.
do P o l s k i

Wojskowym Attaché do Polski z ministerstwa wojny S.H.S.
został mianowany pułkownik sztabu generalnego NENADOVIĆ.

NENADOVIĆ służył przy piechocie z kad przyszedł do
sztabu generalnego. Był przez 4 lata w czasie wojny światowej
adjutantem Następcy tronu Księcia Aleksandra, z którym żyje w
dobrych stosunkach.

W wojnie światowej był ciężko ranny stracił prawą
rękę od przy gubu ręki, lewą ręką, w którą był też ranny włada
bardzo źle. Po wyzdrowieniu został mianowany Attaché Wojskowym
~~XXXX~~ królestwa Serbskiego do Berna / szwajcarskiego / gdzie
służył ostatnie 4 lata do listopada 1920 roku.

Przez swe raporta szczególnie polityczne zwrócił na
siebie uwagę i przy wyborze na Attaché Wojsk. do Polski zos-
tał na to miejsce przyznaczony. NENADOVIĆ mówił mi, że sam
prosił o mianowanie do Polski, gdyż czuje wielką sympytję dla
polaków.

NENADOVIĆ jest bardzo inteligentnym człowiekiem, bardzo
dobrze poinformowany o stosunkach politycznych Europejskich,
wielki przyjaciel Francuzów, jak każdy Serb starego królestwa
serbskiego, wielki przyjaciel Rosjan, wierzy że Rosja się odrodzi
na ~~XXXX~~ nowych zasadach demokratycznych, nie przychylny dla Niemc-
ców w których widzi niebezpieczeństwo dla pokoju Europejskiego.
Pułkownik NENADOVIĆ jest żonaty ma 16 to letniego syna niezamożny
a nawet można powiedzieć przez wojnę zrujnowany, cały jego majątek
ruchomy został przez Niemców zrabowany a dom zniszczony. NENADOVIĆ
ma brata, który jest kupcem w Belgardzie średnio zamożny.

Tomawienie z „Owela” agentura telegraficzna

GRANICE między WŁOCHAMI a S.H.S.

ustalone w Santa Margherita

Królestwo Włochy i Królestwo Serbów, Chorwatów i Słowenców dążąc do wzmocnienia między sobą szczerzej przyjaźni i serdecznych stosunków dla wspólnego dobra obydwu narodów, królestwo Włochy uznaje w utworzeniu sąsiedniego państwa dopięcie jednego z najwyższych celów wojennych, które królestwo broniło.

J.W. król Włoch mianował swoimi pełnomocnikami :

Giovanni-ego Giollii-ego, prezydenta ministrów i ministra spraw wewnętrznych, conte Karola Sforza ministra spraw zagranicznych, profesora Ivanoe Bonomi ministra spraw wojsk.

J.W. król Serbów, Chorwatów i Słowenców mianował swojimi pełnomocnikami :

p. Vesnića, prezydenta ministrów.

Dr. Trumbića ministra spraw zagranicznych.

p. Kosta Stojanović ministra skarbu.

Którzy wymieniszyszy swoje pełnomocnictwa, uznane za prawomocne, postanowili co następuje.

I. Art.

Między królestwem Włochów i królestwem S.H.S. ustanawia się następujące granice:

Góra Peć / cota 1511 / , gdzie schodzą się granice Włoch, Austrii i S.H.S. Góra Jalovec / cota 2643 / linja ta idzie w ogólnym kierunku północno południowym / będzie w terenie przez komisję wykres od łoną / do góry / cota 2277 / Pl. Ponica góra Jalovec i idzie po linii między rzeczną, między basenem Isonco a Sawy / Korenska / do góry Tráglav / Trikerne cota 2863 / linja i idzie po między rzecze basen Isonco i Sawy / Dohinci / góra Mont Mosic / cota 1602 / cota 2348 Vogel / Lavševica 2086 / Kuč / Góra Porzen / cota 1631 / linja ogólna północno południowa od góry ^F Porzen do góry Blegoš / cota 1562 / stąd linja w kierunku zachod-wschodnia, zostawiając Dantsche przy Jagosławji.

A od stoku wschodniego góry Blegoš (cota 1562) przy Włochach, do stoków wschodnich góry Bewk (cota 1050) linja kierunku mająca być określona na terenie w kierunku ogólnym z północnego wschodu na południowy zachód, która pozostawi miejscowości

Leskouza ,Kopacnica i Zavoden przy królestwie S.H.S, a dwa wierzchołki Podlani przy Włochach.

Od stoków wschodnich góry Bevk (cota 1050) aż do punktu w bezpośrednio na zachód od miejscowości Hetražica linja, która ma być wykreślona w terenie i która pozostawi miejscowości Javorjudol Žiri, Cpale, Hlevišće, Rvte, Hotedražica przy królestwie S.H.S.. Gora Prepretno (cota 1006) i miejscowości Breznik, Vrestnik, Zavrte i Medvedje brdo Włochom.

Z tamąd do miejscowości Zelše linja prowadzona nasamprzód wzdłuż i na zachód od parowu przytykającego do drogi jezinej Hotedražica Planina, pozostawia natępujące miejscowości: Planina, Unac, Zelše i Rakek przypada królestwu S.H.S.

Od miejscowości Zelše do Čabransko linja, która ma być określona w terenie w kierunku zasadniczym z północnego zachodu na południowy wschód, która by otaczała wschodnie stoki góry Javornik (cota 1268) pozostawiając miejscowości : Doljela Vaš, i jezioro i Otok przy królestwie S.H.S. a wierzchołki szczytów 875, 885, i 963 Włochom.

Stamtąd granica prowadzi : wschodnimi bokami góry Bička gora, (1067) przydzielając Włochom miejscowości Leskova dolina przez szczyt 912 na zachód od Skodniki i od szczytu (1146 /) na wschód od Cifri (cota 1399) i ciągnie się do Čabransko, które przy Włochach zostaje razem z drogą prowadzącą na góry Snježnik.

Čabransko, która pozostaje na terytorjum włoskim , również jak droga ~~okala~~ okalająca zbocza wschodnie, góry Veoso od Leskova dolina do Čabranska od Čabranska do Griža (coty 520) linja mająca być określona w terenie o kierunku ogólnym z północnego zachodu na południowy wschód, która by przechodziła na wschód od góry Trstnik (cota 1245), dotykała szczytu 817 na południowy wschód od Suhovo przechodziła na południe od Wiovlje (cot. 660) stamtąd na wschód od Griža (cot. 502) pozostawiając miejscowości: Klan, i Breza Włochom, a Studena S.H.S.

Od Griža do wolnego miasta Rjeka linja która ma być określona w kierunku zasadniczym północno południowym do drogi kołowej Rupa kastav, do połowy drogi między Jušići a Spincići

następnie przecinając, ta droga i okalając z zachodu miejscowości Mizeri i Trinastici, które to pozostają przy S. H. S. dalej tą drogą Matulje kastav na wschód od Matulji do granicy północnej wolnego miasta Rjeki dokładnie na północnym brzegu miejscowości Rubeši około 500 mtr. południowo od krzyżowania koło Kastav.

II. Art.

Zadar i terytorja niżej wymienione, przyznane są częściami składowymi królestwa Włoch. Terytorja Zadra pod włoską suwerennością obejmują: miasto i granicę podatkową Zadra i gminy podatkowe Arbansi, Crno, Bokanjac i tą część gminy Diklo, która zaczyna się od morza około 700 metr. na południowy wschód od wsi Diklo i idzie w prostej linii ku północnemu wschodowi do (coty 66) Griza.

III. Art.

Również tak samo przyznane są jako części składowe król. Włoch wyspy Gres i Lošinj z wysepkami które należą do obojga powiatów sądowych, jak również wyspy, które wchodzi w granice administracyjne prowincji Istriji, gdzie jak powiedziano wyżej, przydzielone zostały król. Włoch i wyspy Lastovo i Pelagruż z obojgiem małymi wysepkami. Wszystkie pozostałe wyspy które należały do byłej austr.-węgier. przyznane są jako część składowa król S. H. S.

IV. Art

Królestwo Włoch i król S. H. S. przyznają zupełną wolność i niezawisłość wolnego miasta Rjeki i zobowiązują się ją zawsze szanować wolne miasto Rjeka składa się:

a) z "corpus separatum", które obecnie jest ograniczone granicami miasta i powiatu Rjeki.

b) z jednego pasma terytorjum niegdys istryjanskiego z następującą granicą: na północy linja, która się wyznaczy na terenie, zaczynająca się bezpośrednio na północ od miejscowości Kastav sięgająca do drogi Sveti Matija-Rjeka do granicy "corpus separatum", pozostawiając miejscowości Serdoći i Hosti król S. H. S. a cała szosa na północ od linii kolejowej, która prowadzi przez Matulje

i rozciągając drogę (cote 287) na wschód od Kastav do Rupi, która prowadzi do wolnego miasta Rijeki. Na zachodnią linię, która od Matulji schodzi w kierunku morza koło Preluki, zostawiając stację kolejową i miejscowość Matulja po włoskiej stronie.

V. Art.

Granice terytorjum, o których jest mowa w pozostałych powyższych artykułach, będą przez komisję w terenie wyznaczone, złożonej z połowy delegatów królestwa Włoch i drugiej strony delegacji królestwa S. H. S. w razie nieporozumienia będzie rozstrzygać wyrok prezydenta Szwajcarskiej konfederacji. Celem wyjaśnienia i większej dokładności zastrzeżona jest jedna mapa rozdziel. 1:200.000 na której są wyznaczone kierunki wspomnianych granic.

~~XXXX~~ VI. Art.

Król Włoch i król S. H. S. zwoła konferencję składającą się z fachowców i techników obydwu państw, terminie dwóch miesięcy od dnia wstąpienia w moc obowiązującą. Wspomniana konferencja musi w najkrótszym terminie przedłożyć obydwu rządów szczegółowe wnioski, na podstawie wszelkich argumentów, które mogą utrwalić najserdeczniejsze stosunki ekonomiczne i finansowe między obydwu państwami.

VII. Art.

Oprócz innych zarządzeń, które zawiera traktat pokojowy zawarty w Sant Germain 10 września 1919 między głównymi sprzymierzo- nymi państwami a Austrią, które król S. H. S. przyjął deklarację z 5 grudnia 1919 państwo S. H. S. przyzna na korzyść obywateli włoskich i włoskich interesów w Dalmacji.

1. koncesje o ekonomicznym charakterze udzielane towarzystwom i obywatelom włoskim przez państwowe i publiczne instytucje tych państw, które król S. H. S. przyjął w spadku. Lub, które posiadają w myśl przepisów prawnych wystąpienia do 12 listopada 1920 są w całej pełni szanowane, zobowiązując państwo S. H. S. do wypełnienia wszystkich zobowiązań przyjętych od byłych państw.

2) król S.H.S. zgadza się na to, że Włosi, którzy do 3 listopada 1918 przynależni byli do prowincji b. monarchji austr-węgier które to prowincje na podstawie traktatu pokojowego z Austrią i Węgrami i niniejsze umowy uznane zostaje za składową część król. S.H.S. mają prawo przyjąć włoskie obywatelstwo w terminie 1 roku od wstąpienia niniejszej umowy w moc obowiązującą i są zwolnieni od obowiązku zmiany miejsca swego zamieszkania za granicami wspomnianego państwa. Oni zachowują swobodę używania swego języka i swobodę wyznawania swej religji z wszystkimi beneficjami, które są połączone z tym prawem.

3) Doktoraty i inne tytuły uniwersyteckie, które już otrzymali obywatele S.H.S. na uniwersytetach lub innych wyższych szkołach w król. Włoch uznane za ważne na jego terytorjum i będą udzielane tym jednakowe prawa zawodowe, które związane są z doktoratem lub innych tytułów otrzymanych na uniwersytetach lub wyższych zakładach naukowych król. S.H.S.

Przedmiotem powyższego porozumienia będzie pytanie jaką wartość posiadają studia, które ukończyli włoscy obywatele w król. S.H.S. a obywatele król. S.H.S. we Włoszech.

VIII. Art.

W interesie dobrych intelektualnych i moralnych stosunków obydwu narodów, obydwu państwa zatwierdza jak najprędzej konwencję mającą za cel wzmocnienia wzajemnego rozwoju kulturalnych stosunków między obydwu państwami.

IX. Art.

Niniejsza umowa zredagowana została w 2 egzemplarzach, jeden w Włoskim a drugi w Serbsko-Chorwackim, tekst włoski, jako język którym władają wszyscy pełnomocnicy.

Wszystkie wspomniani pełnomocnicy podpisali tę umowę.

Rapallo 12 listopada 1920 roku.

S T O S U N K I G O S P O D A R C Z E w S . H . S .

K o p a l n i e

Po przewrocie w 1918 r. przyjechały do Jugosławii misje amerykańskie do odbudowy kraju: kolejowa, wyżywienia, sanitarna, dzięki stosunkom uzyskałem powyższy raport od p. Smitha członka amerykańskiej misji technicznej dla S.H.S. z którego podaję następujące wiadomości:

Królestwo S.H.S. bogate jest w rozmaite minerały i rudy. Znachodzi się tu żelazo, chrom, kobalt, magnezjum, nikiel, aluminium, ołów, antymon, bizmut, miedź, arsen, siarka, rtęć, złoto i srebro, marmur, gips, glina, mika, i asbest, kaolin. Znaczna ilość źródeł gorących i leczniczych. Z minerałów organicznych znajduje się wosk ziemny, węgiel brunatny, węgiel czarny, antracyt, grafit i małe źródła nafty. Kopalnie mineralne w S.H.S. były eksploatowane od bardzo dawnych czasów i dostarczały surowców jeszcze za czasów rzymskich. W późniejszych czasach z powodu wojen, które były prowadzone na tych terenach, górnictwo w znacznej części podupadło.

W czasie panowania Turków na Bałkanie górnictwo podupadało coraz bardziej, gdyż rządy tureckie nie pozwalały nato, ażeby górnictwo się rozwinęło tak wysoko, jak bogactwo kraju na to pozwalało. Kopalnie miedzi są bardzo wydajne, jedne z największych w Europie, jak również i kopalnie rtęci w Idryji.

Węgiel

Produkcja węgla w S.H.S. ma bardzo wielkie znaczenie nie tylko dla kolejnictwa, ale także dla wszelkiego rodzaju przemysłowych przedsiębiorstw i dla rozwoju tychże. Inżynier Smith stwierdził, że kopalnie węgla nie są należycie wykorzystywane i nie dostarczają tyle węgla, ile by mogły dawać przy odpowiedniej eksploatacji. Urządzenia tych kopalń są bardzo prymitywne i nie odpowiadają nowoczesnym wymaganiom. W niektórych kopalniach była dość znaczna ilość nagromadzonego węgla, który jednak z powodu braku lokomotyw nie mógł być przewieziony do centr przemysłowych.

Po odpowiedniej reorganizacji i sprowadzeniu nowoczesnych maszyn, produkcja węgla nie tylko mogłaby zaspokoić miejscowe zapotrzebowanie, ale przeciwnie znaczna część mogłaby być eksploatowana.

Antracyt.

Bardzo wielkie pokłady tego węgla znajdują się w okolicy Zaječara, w pobliżu granicy Bułgarji. Wielkie Towarzystwo belgijskie posiada koncesję na eksploatację tych kopalń, z których jedna przed wojną była bardzo wielka i eksploatacja tejże była najbardziej rozwiniętą w Serbji. Kopalnia ta została przez Niemców podczas okupacji tak zniszczoną, że towarzystwo jeszcze dzisiaj nie może rozpocząć wydobywania węgla na wielką skalę, naprawa zaś postępuje tak daleko, że w najbliższym czasie oczekuje się polepszenia eksploatacji tej kopalni.

Czarny węgiel.

W zachodniej części Starej Serbji natrafiono na duże pokłady tego węgla, którego jakość dochodzi 6.800 lub 5.000 kalorii. Pokłady te znajdują się w okolicy Ragotina, Dobra Sreća, Podvis, Trešća Baba i Erza Palanka. Dochodzą one do 100-200 metrów długości a 20 metr. głębokości. W zachodniej części Wojwodiny znajduje się węgiel w okolicy Stagerla, a w północnej części w okolicy Pećuja. Pierwsze kopalnie należą do Rumunji, a ostatnie do Węgier, gdyby zaś Jugosławja posiadała jeden z tych terenów węglowych mogłaby produkować potrzebną ilość koksu dla swoich fabryk żelaza. W Wojwodinie znajdują się jeszcze kopalnie węgla w okolicy Vrdnika, aczkolwiek węgiel ten jest bardzo dobry, produkcja jego jest bardzo mała. Około 20 kopalni węgla znajduje się w Chrwacji, produkcja tego węgla jest bardzo mała i tak w miesiącu marcu 7 kopalni wyprodukowało zaledwie 1000 ton.

Największa produkcja węgla jest w Słowenji, która produkuje około 100.000 ton miesięcznie, w przeważnej części węgiel brunatny. Pokłady węgla znajdują się również w Dalmacji Voloska i Siverić, jakościowo lepszy od węgla znajdującego się w dolinach Savy, jednak pokłady te są płytkie.

Produkcja węgla w Bosni jest średnia i wynosi około 60.000

ton miesięcznie.

Lignit

W Jugosławii znajdują się także wielkie pokłady lignitu, zwłaszcza w okolicy Bjela Crkva, w zachodniej części Serbji. Kopalnie te zostały przez Niemców zniszczone i obecnie nic nie produkują. Na południe od Belgardu znajdują się znaczne pokłady tego węgla, które są jednak obecnie nie są eksploatowane, jak również w okolicy Vranja i Nisa. 10 kilometrów na zachód od Veleša znajdują się znaczne kopalnie tego węgla, którymi zarządza rząd. Słowenja produkuje 100.000 ton węgla, który jest jakości dobrego lignitu.

Brunatny węgiel.

Węgiel ten znachodzi się w Serbji na południe od ~~XXXXXXXXXXXX~~ Dubravica i Kostelac nad Dunajem, dalej na południe od Čuprte, pokłady tego węgla dochodzą do 40 mtr. grubości a 80 km. przestrzeni, produkcja wynosi około 4.000 ton miesięcznie węgla bardzo dobrej jakości. Węgiel ten jest w przeważnej części używany do opału kolei i okrętów.

Metale

Serbja ma bardzo dobrze rozdzielone strefy mineralne, w których znajdują się znaczne pokłady. Jedna z tych zaczyna się od Belgradu a ciągnie się do Milanovac, kopalnie tych dystryktów pracowały już za czasów rzymskich. Kilka kopalni pracowało aż do okupacji niemieckiej, kiedy Niemcy zniszczyli maszyny i kopalnie tak, że do dziś nie można wchodzić pracy. Ołów i antymon, znajdują się w okolicy Krupanj niedaleko Belgradu.

Druga bardzo wielka strefa minerałów ciągnie się od Dunaju w rejonie Gradišće na południe aż do Timoku. W tym rejonie jest bardzo bogata kopalnia Majdan Pek, która dostarczała żelaza, miedzi, złota i pirytu, ale i tu potrzebne są bardzo znaczne naprawy, gdyż Niemcy zniszczyli kopalnię. Dalej na południe są bardzo dobre kopalnie miedzi w okolicy Bor, które produkują około 10 ton miedzi dziennie. Kopalnie te są jedne z najbogatszych kopalni miedzi w Europie.

✓.

Ołów

W okolicy Belgradu w rejonie Avala znajdują się pokłady ołowiu które eksploatuje towarzystwo belgijskie. Obecnie jednak ołowiu nie wydobywa się, gdyż potrzebne są bardzo znaczne naprawy, gdyż Niemcy zniszczyli zupełnie myszyny i warsztaty. Naprawa maszyn postępuje ~~xx~~ rażno naprzód i można w najbliższym czasie oczekiwać eksploatacji ołowiu z tej kopalni. Koło Majdanu znajdują się też pokłady ołowiu ale i tu kopalnie są tak zniszczone, że praca niemoże być podjęta. Ołów i srebro znajduje się w Kosmaj, kopalnia ta nie jest czynna. W Slavonji w okolicy Knipoćy wydobywa się ołów. W roku 1917 wyprodukowano tam około 436 ton ołowiu. W Nežica w Słowenji pracuje około 1000 ludzi, w 1919 wydobyto 55.000 ton rudy, w której było około 14% ołowiu w spólnie z falerytan. W Bośni koło Bukovicy znajdują się kopalnie, miedzi, ołowiu i cynku, produkcja jest nieznaczna.

Miedź.

Jedna z największych kopalni miedzi w Europie znajduje się w Bor, niedaleko granicy bułgarskiej. Kopalnia ta produkuje około 10 ton miedzi dziennie, jest własnością towarzystwa francuskiego. W Gradiste Niemcy eksploatowali oprócz ołowiu także miedź w małych ilościach, w Bośni w okolicy Sinjakova wspólnie z węglem wydobywa się trochę miedzi. Rząd S.H.S. zamierza sam kopalnię tę puścić w ruch.

Aluminiun

W Gospić, w Chorwacji, znajdują się wielkie pokłady aluminiun, które nie były nigdy eksploatowane. W Rudnicy, w Slavonji, znajdują się wielkie pokłady rudy, które są zarządzane przez rząd.

Taka sama ruda aluminiun znajduje się także w wielu miejscowościach w Dalmacji, nie daleko od Spalato, lecz miejscowości te są zajęte przez Włochów. Na południe od Prijedoru znajduje się także aluminiun, pracowano tam w czasie wojny, obecnie zaprzestano kopać.

Antymon.

Koło Trojani znajduje się mała kopalnia antymonu, która produkowała w roku 1919 2176 ton tej rudy.

Żelazo -

W Dalmacji żelazo znajduje się w Verpolju dalej na południe od Sebeniko, największe jednak pokłady żelazonośnej rudy znajdują się w Bośni. Dwa najgłówniejsze pokłady znajdują się w rejonie Ljubija Stara i Vares obie kopalnie były już w dawnych czasach eksploatowane, lecz bardzo prymitywnymi narzędziami. W Ljubija wielkie niezadowolenie, gdyż rząd zakazał wyrobu węgla drzewnego z państwowych lasów. Znaczna część hutników, która wytapiała żelazo, z braku węgla do wytapiania musiała zaprzestać roboty. W roku 1916 rząd austriacki otworzył kopalnie w Javorik i Litica i w tym czasie aż do zawieszenia broni wydobyto milion ton żelaza. Kopalnie ostatnio nazwane są nowoczesnie urządzone.

Rtęć

Słowenia ma wielkie pokłady tego metalu w Idryji, zajętej obecnie jeszcze przez Włochów. W roku 1917 wyprodukowano 74.074 kologr. rtęci, pracowało tam 1000 ludzi. Także i w Bośni w okolicy Sjajakova znajdują się małe pokłady rtęci, ale kopalnie tych nie eksploatuje się.

Mangan.

W Mirrja w Słowenji wyprodukowano ~~340~~ w roku 1917 340 ton manganu. W okolicy Cevljanović znajduje się dość znaczna ilość dobrej rudy manganu. W czasie wojny produkowano tam 100 ton dziennie, kopalnie te były zniszczone i rząd, którego własnością są te kopalnie, stara się przeprowadzić naprawy i puścić kopalnie w ruch.

Złoto

W Bosni niedaleko Konjica znajduje się nieznaczne żyły tego kruszcu. Pracuje tam około 40 ludzi. 1 żyła takiego kruszcu przynosi znaczną ilość rtęci, miedzi i około 40 gramów złota na tonę.

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

W okolicy kopalni miedzi Bor, Busmanj były także kopalnie złota, wydobywanego tam wspólnie z innymi kruszcami. W czasie pierwszej wojny bałkańskiej maszyny zostały zniszczone i wszelka produkcja zaniedbana.

Cement.

Cement wyrabia się w okolicy Drač i Cerević w Wojwodini. W Chorwacji w okolicy Zagrzebia wyrabia się cement. W Dalmacji znajduje się dużo cementu, największy przemysł cementowy jest rozwinięty w Spalato. Cały ten przemysł znajduje się w rękach Jugosławji. Eksport idzie obecnie głównie do Włoch i południowej Ameryki, trzeba przyznać, że najwięcej cementu do budowy kanału Panama szło z Dalmacji.

Sól.

W Stagno w Dalmacji znajduje się wielkie warzelnie soli w których przez wyparowanie wody morskiej otrzymuje się sól. Od dawnych czasów kopano sól w Tuzli, obecnie produkuje się około 450. ton soli miesięcznie.

Marmur.

Jedna z wysepek Dalmatyńskich Braza nie okupowana przez Włochów posiada wielkie pokłady białego marmuru, który bywa eksploatowany nawet do Ameryki.

Chrom.

W okolicy Dubostica znajdują się wielkie pokłady rudy chromowej, aczkolwiek teraz nie ma wielkiej produkcji, to jednak pokłady są tak wielkie, że mają wielką przyszłość.

Asfalt.

W Vergorec na północ od Metković produkowano rocznie 8.000 ton asfaltu, który eksploatowano do Niemiec.

Nafta

Zróżka nafty znajdują się w Chorwacji w okolicy Lipik, w Bośni w okolicy Tuzla i Selnica a w Serbji w okolicy Valjeva.

Szukanie nafty na tych terytorjach nie opłacało się za czasów gdy terena te należały do Austryji, gdyż tania nafta rumuńska nie pozwalała też na kosztowne wiercenia i poszukiwania za naftą.

Jest bardzo prawdopodobnem, że przy zmienionych obecnych stosunkach, rozpocznie się poszukiwania za naftą.

Za zgodności: *St. W. Tomski* p.p.